

Van: Secretariaat BMF <BMF@brabantsemilieufederatie.nl>

Verzonden: dinsdag 11 februari 2020 16:36

Aan: STATENGRIFIE <STATENGRIFIE@brabant.nl>

Onderwerp: afschrift van P108-1718-hv Manifest RES met begeleidende brief

Geachte mevrouw, heer,

Hierbij stuur ik u een afschrift van het Manifest RES met begeleidende brief met het vriendelijk verzoek dit door te sturen naar de leden van Provinciale Staten.

Bij voorbaat dank!

Met vriendelijke groet,

Gerda Scheffers

Secretariaat

Bereikbaar: ma. t/m do. van 9.00 – 12.30 uur

tel. 013-5356225

bmf@brabantsemilieufederatie.nl

Spoorlaan 434 | 5038 CH Tilburg

www.brantsemilieufederatie.nl

Samen voor een mooi en duurzaam Brabant

Word supporter van de Brabantse Milieufederatie!

Tilburg, 11 februari 2020

Aan: provincie Noord-Brabant
t.a.v. College van Gedeputeerde Staten

Cc Provinciale Staten

Kenmerk: P108-1718-hv

Betreft: Manifest RES van de Brabantse Milieufederatie

Geacht College,

Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan de concept Regionale Energiestrategieën (RES-en). De komende maanden gaan deze strategieën langs de colleges en verschillende gemeenteraden. De Brabantse Milieufederatie (BMF) grijpt dit moment aan om u 14 aanbevelingen mee te geven voor een succesvolle (concept) RES.

BMF over de RES

Wij hebben actief bijgedragen aan de totstandkoming van de RES via (bestuurlijke) klankbordgroepen, diverse werkgroepen en stakeholder-bijeenkomsten.

De BMF is voorstander van grootschalige energieopwekking. Dat is nodig om de ambitieuze klimaatdoelstellingen te halen. Daarbij vinden wij het wel van belang dat grootschalige energieprojecten zorgvuldig worden ingepast in het mooie Brabantse landschap. Ook pleiten wij voor een goede balans en zorgvuldige afweging tussen energiebesparing, energieopwekking in het buitengebied en energieopwekking in de gebouwde omgeving (zoals zon op dak). Bovendien vinden wij burgerparticipatie en samenwerking belangrijke randvoorwaarden voor een succesvolle energietransitie.

Input van ruim 100 achterbanleden op Manifest

In 2019 organiseerde de BMF diverse achterbanbijeenkomsten over de RES waar ruim 100 deelnemers actief hun mening hebben gegeven over de RES (zowel natuur- en milieu-organisaties alsook inwoners die zich bezighouden met energieprojecten). Hun input vormt de basis van bijgevoegd Manifest. We willen u uitnodigen om hun geluid mee te wegen in uw beoordeling van de concept RES.

Toelichting Manifest

Op onderstaande data lichten wij het Manifest én onze mening op de specifieke concept RE(K)S in iedere Brabantse regio toe aan gemeenteraden. De exacte locatie wordt nader bekend gemaakt. U bent hiervoor ook van harte uitgenodigd.

U kunt zich inschrijven via onderstaande links.

- REKS Hart van Brabant, **26 maart** van 19.30-21.30 uur; klik [hier](#)
- RES Noordoost Brabant, **2 april** van 19.30-21.30 uur; klik [hier](#)
- RES West Brabant, **9 april van** 19.30-21.30 uur; klik [hier](#)
- RES Metropoolregio Eindhoven, **16 april** van 19.30-21.30 uur; klik [hier](#)

Met duurzame groet,

Femke Dingemans,
directeur Brabantse Milieufederatie

14 aanbevelingen voor een succesvolle RES

Manifest

14 aanbevelingen voor een succesvolle RES

14 aanbevelingen voor een succesvolle RES

De Brabantse Milieufederatie stelt de volgende 14 concrete maatregelen voor in Noord-Brabant om te komen tot een succesvolle RES.

Energieopgave

1. Besparen, besparen, besparen! Laat energiebesparing een substantieel onderdeel uitmaken van de opgave in de RES.

Benoem waar mogelijk al concrete uitvoeringsplannen met betrekking tot besparing.

2. Doe een ambitieus ‘bod’ voor zowel elektriciteit als warmte en koppel de beide opgaves.

Hou bij de elektriciteitsopgave rekening met het elektrificeren van mobiliteit, industrie en de warmtetransitie.

3. Maak duidelijk over welke keuzes je als RES-regio wel én niet gaat, wat het handelingsperspectief is van inwoners en wie er uiteindelijk beslist over te maken keuzes.

Maak de relatie met andere klimaattafels helder, zoals industrie en mobiliteit, maar ook de relatie met gemeentelijk en provinciaal beleid.

4. Communiceer helder en transparant over de opgave en berekeningen. Refereer naar bronnen en maak zoveel mogelijk gebruik van dezelfde eenheden (TWh/kWh/PJ/CO₂).

Ruimtelijke inpassing & locaties

5. Zet maximaal in op energieopwekking in de gebouwde omgeving en draag dit actief uit. Neem als overheid regie op de opwekking van energie in de gebouwde omgeving én het buitengebied.

Vind balans tussen het aandeel energieopwekking in de gebouwde omgeving en in het buitengebied. Stimuleer ook zoveel mogelijk (kleinschalig) zon op dak.

6. In het buitengebied: concentreer windparken in enkele grote clusters en kies voor een mix van grootschalige en kleine zonneparken, passend naar maat en schaal van de omgeving.

7. Maak een kaart van gebieden die uitgesloten zijn voor zon en/of wind, waaronder Natuurnetwerk Brabant-gebied.

Naast natuurgebieden, zijn dit ook gebieden met een waardevolle cultuurhistorische waarde. Hou daarnaast enkele gebieden expliciet vrijgesteld van grootschalige zon- en windprojecten en heb aandacht voor stiltegebieden.

8. Geef de natuur een stem door expliciet (aanvullend) onderzoek te doen naar ecologische waarden.

9. Stem locaties voor energieopwekking en potentiële warmtebronnen af met buurregio's en buurlanden.

Samenvatting |

Energiemix

10. Zorg in de energiemix voor optimale ruimtebenutting.

Wind waar het past, zon op verharde oppervlakten en spaarzaam op land en zoveel mogelijk in combinaties met andere functies.

11. Geef uitleg over het onderscheid in potentiële energiebronnen voor 2030 en 2050.

Besteed ook aandacht aan langetermijnoplossingen, zoals groene waterstof.

Participatie en communicatie

12. Blijf participatiesessies organiseren, maar behoud overzicht. Bied eventueel ondersteuning aan gemeenten op het gebied van communicatie en participatie.

Zorg er bovendien voor dat de (concept) RES begrijpelijk is voor niet-energieprofessionals.

13. Neem 50% lokaal eigendom als uitgangspunt op in de RES.

Maak een plan om procesparticipatie, financiële participatie en sociale participatie bij toekomstige energieprojecten vorm te geven.

14. Betrek inwoners, omwonenden en natuurorganisaties al in een vroeg stadium bij energie- en warmteprojecten. Werk ook samen aan de uitvoering van energieprojecten.

Meer weten over de 8 bijeenkomsten?

De input van ruim 100 deelnemers bij de achterbanbijeenkomsten vormen de basis van dit Manifest. De bijeenkomsten werden gehouden in Tilburg, Eindhoven, Rosmalen en Oudenbosch. Er zijn zowel natuur- en milieugroepen geweest als inwoners die betrokken zijn bij de ontwikkeling van een energieproject bij hen in de regio. Een van de speerpunten van de BMF is om natuur- en milieugroepen en energiecoöperaties samen te brengen; deze 8 bijeenkomsten zijn hier een mooi voorbeeld van.

De eerste 4 bijeenkomsten waren in maart 2019. Daar bespraken we zorgen, kansen en oplossingen rondom de energietransitie. In september en oktober 2019 werden wederom 4 bijeenkomsten georganiseerd. Toen werd uitgebreider toegelicht wat de RES precies is en heeft men aan de hand van 5 stellingen en kaarten 'gepuzzeld' met grootschalige elektriciteitsopwekking met zon en wind.

De bijeenkomsten zijn positief beoordeeld door de deelnemers. De BMF zal daarom in 2020 doorgaan met het organiseren van bijeenkomsten over de RES.

Meer weten?

[Bekijk het verslag en de presentatie \(voorjaar 2019\)](#)

[Bekijk de presentatie \(najaar 2019\)](#)

De laatste hand wordt op dit moment gelegd aan de concept Regionale Energiestrategieën (RES-en). De komende maanden gaan deze strategieën langs de colleges van burgemeester en wethouders en de verschillende gemeenteraden. De Brabantse Milieufederatie (BMF) grijpt dit moment aan om u als RES-coördinator, gemeenteraadslid, burgemeester, wethouder, Statenlid, gedeputeerde, ambtenaar, maatschappelijk partner of stakeholder aanbevelingen te doen die de (concept) RES versterken.

De BMF staat voor een inclusieve RES, waarin de ambitieuze klimaatdoelstellingen worden gehaald én het Brabantse landschap via meervoudig ruimtegebruik zo optimaal mogelijk wordt benut. Wij pleiten voor een goede balans tussen energieopwekking in de gebouwde omgeving en het buitengebied. Maar bovenal vinden we het belangrijk dat de energietransitie samen gebeurt, met een degelijk participatief proces waarbij iedere Brabander kan meedoen en meeprofiteren. Alleen op die manier zorgen we ervoor dat mensen zich onderdeel voelen van de complexe transitie die ons allen aangaat.

Dit Manifest bevat veertien aanbevelingen van de BMF om te komen tot een maatschappelijk gedragen en succesvolle Regionale Energiestrategie. We maken een onderverdeling tussen vier belangrijke RES-onderdelen: de energieopgave, de locaties, de energiemix en participatie.

Vanwaar deze veertien aanbevelingen? De BMF is via (bestuurlijke) klankbordgroepen, werkateliers en diverse werkgroepen nauw betrokken bij de totstandkoming van de RES in de vier Brabantse regio's. Begin 2019 viel het ons op dat het RES-proces voornamelijk ambtelijk werd ingestoken. Daarom heeft de BMF acht bijeenkomsten georganiseerd om bij ons aangesloten groepen bij de RES te betrekken en om - namens hen - hun geluid in te brengen. De input van de ruim honderd deelnemers vormt de basis van dit Manifest.

We willen u uitnodigen om naar hun geluid te luisteren. We dagen u uit om ambitie te tonen en concreet te bepalen wat de balans wordt tussen energiebesparing, grootschalige opwek in de gebouwde omgeving en in het buitengebied en het behoud van natuurwaarden.

U kunt bijdragen aan een mooi én duurzaam Brabant!

Met duurzame groet,

Femke Dingemans
directeur BMF

Ten aanzien van de energieopgave

1. Besparen, besparen, besparen! Laat energiebesparing een substantieel onderdeel uitmaken van de opgave in de RES.

Benoem waar mogelijk al concrete uitvoeringsplannen met betrekking tot besparing.

Toelichting

Aangesloten groepen ervaren niet dat hun regio inzet op energiebesparing. Zij vinden dit wel een onmisbaar thema. Zoals een deelnemer uit Noordoost Brabant het verwoordt: **“We moeten volop inzetten op besparing, want wat je niet gebruikt, hoeft je ook niet op te wekken!”** Laat energiebesparing daarom een substantieel onderdeel uitmaken van de opgave in de RES en benoem waar mogelijk al concrete uitvoeringsplannen met betrekking tot energiebesparing.

Achterbangroepen vonden het verwarrend dat kleinschalige energieopwekking, zoals zon op particuliere daken, tot 7 TWh niet meetelt als energieopwekking, maar als energiebesparing. Benoem deze keuze en leg dit uit in de RES.

Een deelnemer tijdens de achterbanbijeenkomst in West-Brabant stelde voor:

“Van energiebesparing komt nu weinig terecht. We zijn in dat opzicht verwend, maar het kan best een onsje minder. We mogen het landschap niet opofferen voor leefpatronen zoals terrasverwarming in de winter. Een progressief energietarief per persoon of per bedrijf zou hierbij kunnen helpen.”

2. Doe een ambitieus ‘bod’ voor zowel elektriciteit als warmte en koppel de beide opgaves.

Hou bij de elektriciteitsopgave rekening met het elektrificeren van mobiliteit, industrie en de warmtetransitie.

Toelichting

Tijdens de achterbanbijeenkomst in september en oktober 2019 legden wij de deelnemers twee stellingen voor met betrekking tot de opgave:

Stelling 1: “We moeten als regio MINIMAAL inzetten op duurzame energieproductie.”

Klimaatverandering vraagt om forse inzet van duurzame energie, maar Nederland is klein en de ruimte die we hebben in Brabant is schaars.

Klimaatverandering wordt gezien als een serieus probleem, waar men zich zorgen over maakt. Over het algemeen waren de deelnemers het dan ook oneens met de stelling dat er minimaal ingezet moet worden op energieproductie. **“We moeten aan de bak!”** De oproep is dus om een ambitieuze doelstelling op te nemen voor hernieuwbare opwekking van zowel warmte als elektriciteit. De warmte- en elektriciteitsopgave worden echter in de RES vaak los van elkaar benaderd, terwijl ze veel met elkaar te maken hebben. Hou bij de elektriciteitsopgave ook rekening met elektrificatie bij mobiliteit, industrie en de warmtetransitie.

Stelling 2: “Als regio moeten we alleen ons eigen verbruik opwekken.” We compenseren dus niet voor de energievraag van andere RES-regio's.

Hoe deelnemers naar de tweede stelling kijken, was verschillend per bijeenkomst. Bij de bijeenkomst in de Metropoolregio Eindhoven (MRE) werd bijna unaniem gezegd dat de regio moet opwekken wat er in potentie mogelijk is, dus niet alleen kijken naar het eigen energieverbruik. In de regio Noordoost Brabant (NOB) was de meerderheid juist voor het 'opwekken voor de eigen regio en niet compenseren voor andere regio's. Dat wordt verklaard door het grote aandeel tegenstanders van windenergie in de Duurzame polder tussen Oss en 's-Hertogenbosch. Zij zien juist liever een lagere ambitie voor hernieuwbare energieopwekking omdat dit zou kunnen resulteren in minder windturbines.

3. Maak duidelijk over welke keuzes de RES-regio wel én niet gaat, wat het handelingsperspectief is van inwoners en wie er uiteindelijk beslist over te maken keuzes.

Maak de relatie met andere klimaattafels helder, zoals industrie en mobiliteit, maar ook de relatie met gemeentelijk beleid en provinciaal beleid. Door duidelijk te maken wat de procedures zijn en wie uiteindelijk beslissen over waar zonneparken en windturbines worden geplaatst, is het ook duidelijk voor inwoners waar ze terecht kunnen met vragen en bezwaren.

4. Communiceer helder en transparant over de opgave en de berekeningen. Refereer naar bronnen en maak zoveel mogelijk gebruik van dezelfde eenheden (TWh/kWh/PJ/CO₂).

Toelichting

Onderstaande toelichting geldt voor aanbeveling 3 en 4.

Achterbangroepen hebben behoefte aan een betrouwbare informatievoorziening. Zij hebben veel vragen over de keuzes die gemaakt zijn met betrekking tot de opgave uit het Klimaatakkoord en de governance van de RES. Welke cijfers staan 'vast' en waar valt nog over te onderhandelen? Waar hebben inwoners en belangengroepen nog iets van te vinden? Wat is de relatie met andere thema's of klimaattafels, zoals mobiliteit en industrie? En wat is de status van het huidige gemeentelijk beleid? Verschaf hier duidelijkheid in. Benoem hoe inwoners een rol kunnen spelen en wie er uiteindelijk beslist over de te maken keuzes.

Daarnaast zijn er veel onderzoeken in omloop over onder andere de totale energieopgave, de potentie van zon op dak en energiebesparing. De verschillende uitkomsten in deze onderzoeken zorgen voor onduidelijkheid en spanning bij achterbangroepen. Wees hierin transparant en leg uit of en hoe onderzoeken worden meegenomen in de RES. Geef ook inzicht in welke rekenmethoden nu worden gebruikt en bereken de zoveel mogelijk in dezelfde eenheden. De meeste mensen hebben weinig beeld bij een terawattuur, petajoule of megaton CO₂.

Wanneer is de opgave ambitieus genoeg?

Volgens het Klimaatakkoord moet in 2030 op land 35 TWh aan hernieuwbare elektriciteit worden opgewekt, verdeeld over 30 regio's. Een snelle rekenaar komt dan op 1,17 TWh per regio (35 TWh/30 regio's). Je zou dit het minimale scenario kunnen noemen. Daarbij wordt verder geen rekening gehouden met het eigen verbruik, de beschikbare geschikte ruimte, of elektrificatie van mobiliteit, industrie en landbouw. Als BMF hebben we een realistische bandbreedte berekend voor de vier Brabantse RES-regio's voor elektriciteit en warmte. De ondergrens is de minimale ambitie, de bovengrens de maximale ambitie. 1 TWh (terrawattuur) = 3,6 PJ (petajoule).

RES-gebied	Bandbreedte hernieuwbare elektriciteit in 2030 in TWh en PJ		Bandbreedte hernieuwbare warmte in 2030 in PJ
	TWh	PJ	PJ
West-Brabant	1,5 – 3,8	5,4 – 13,5	1,8 – 4,6
Hart van Brabant	0,4 – 1,4	1,6 – 5,0	0,8 – 1,2
Noordoost Brabant	1,1 – 2,4	4,1 – 8,6	2,0 – 4,8
Metropoolregio Eindhoven	1,2 – 2,7	4,4 – 9,6	2,4 – 3,4

Ten aanzien van ruimtelijke inpassing & locaties

5. Zet maximaal in op energieopwekking in de gebouwde omgeving en draag dit actief uit. Neem als overheid regie op de opwekking van energie in de gebouwde omgeving én het buitengebied.

Vind balans tussen het aandeel energieopwekking in de gebouwde omgeving en in het buitengebied. Stimuleer actief ook zoveel mogelijk (kleinschalig) zon op dak.

Toelichting

Een deelnemer aan de bijeenkomst in regio Hart van Brabant verwoordde het krachtig: **“De overheid moet de industrie verplichten om op wanden én daken zonnepanelen te plaatsen. Anders redder we het niet. De ongebouwde ruimte is nodig voor klimaatadaptatie, dus we moeten hard inzetten op energieproductie in het stedelijke gebied.”**

Net als bij energiebesparing, ervaren achterbangroepen niet dat de gebouwde omgeving volledig wordt benut voor energieopwekking. De snelle ontwikkelingen rondom wind- en zonneparken in het buitengebied zien zij wel. Daardoor overheersen onbegrip en onredelijkheid wanneer de RES zoekgebieden in het buitengebied aanwijst. Zet daarom fors in op het realiseren van zon op dak, zodat deze ambitie zichtbaar wordt.

Stimuleer gebouweigenaren om zonnepanelen te plaatsen. Enerzijds met stimulerende maatregelen, zoals ontzorging, subsidies en gunstige financieringsconstructies en anderzijds met verplichtingen, bijvoorbeeld bij industriële en particuliere nieuwbouw. Plaats zonnepanelen op verharding, zoals in of op infrastructuur, parkeerterreinen, stortplaatsen, wanden van geluidschermen en andere verticale oppervlakten. Stimuleer ook actief (kleinschalig) zon op dak, want boven de 7 TWh telt dit wel mee bij de RES-opgave en het potentieel is zeer groot!

Wij pleiten daarnaast voor een goede balans tussen energieopwekking in de gebouwde omgeving en het buitengebied. Neem hiervoor de [Constructieve Zonneladder](#) als uitgangspunt op in de RES.

Constructieve zonneladder

De Constructieve Zonneladder is een handreiking die gemeenten kunnen hanteren om in 5 stappen hun eigen, lokale zonne-energiebeleid te vormen. De ontwikkeling van zonne-energieprojecten wordt op deze manier in goede banen geleid, door zonnepanelen op voorkeurslocaties te stimuleren en door duidelijke voorwaarden te stellen.

De 5 stappen:

Stap 1 is het inzichtelijk maken van de opgave en einddoelstelling. In stap 2 wordt met de omgeving bepaald wat de voorkeurslocaties en voorwaarden zijn. Aan de hand van stap 1 en 2 wordt bij stap 3 een routekaart gemaakt. Iedere fase kent een tijdsperiode en een target per trede van de zonneladder. Zo is de beoogde groei per trede zichtbaar. Stap 4 is het aanstellen van een commissie die zonprojecten toetst. Tot slot wordt bij stap 5 de zonneladder in beleidsdocumenten geborgd, waardoor zonne-energie op voorkeurslocaties wordt bevorderd.

Figuur: Voorbeeld van een Constructieve Zonneladder.

6. In het buitengebied: concentreer windparken in enkele grote clusters en kies voor een mix van grootschalige en kleine zonneparken, passend naar maat en schaal van de omgeving.

Toelichting

De elektriciteitsopgave die niet in de gebouwde omgeving opgewekt kan worden, moet rondom de gebouwde omgeving of in het buitengebied worden opgewekt. De voorkeur gaat dan overduidelijk uit naar bestemmingen met meervoudige functies. Deze koppelkansen worden door de achterban gezien met de versterking van biodiversiteit; waterberging; de vernatting van gronden; nieuwe ecologisch verbindingzones; nabij de gebouwde omgeving; in, op of langs infrastructuur; als nieuw verdienmodel voor agrariërs; en door de realisatie van [Energietuinen](#). Leg locatievoorkeuren vast in een zonne- en windladder.

Als het gaat om ruimtelijke inpassing legden wij onze achterban ook de volgende stelling voor:

Stelling 3: De RES-regio stelt een zoekgebied vast voor de productie van zon- en windenergie.

“Ervan uitgaande dat er in dit zoekgebied zowel windmolens als zonnevelden moeten komen, zie ik liever een SPREIDING van relatief kleinere zon- of windparken dan een CLUSTERING van een aantal grotere wind- of zonneparken.”

Het merendeel van de deelnemers uit Metropoolregio Eindhoven en regio West-Brabant waren het niet eens met deze stelling. Zij gaven aan voorstander te zijn van clustering. In regio Hart van Brabant werd heel verdeeld antwoord gegeven. In Noordoost Brabant lag overduidelijk de voorkeur bij spreiding, wat mede werd ingegeven door de weerstand tegen grootschalige energie-opwek in de Duurzame Polder. Dit illustreert weer eens hoe complex locatiekeuze is en hoe meningen bepaald worden door de impact op de eigen woonsituatie.

Ondanks de verschillen per regio geldt over het algemeen: windturbines zien de meeste deelnemers bij voorkeur gecentreerd in enkele grote windparken. Zonnevelden worden meer gezien in een mix van grootschalige en kleinschalige velden, ingepast naar maat en schaal van het landschap.

Energietuinen

Via het [landelijke project Energietuinen](#) ontwikkelen de Natuur- en Milieufederaties grensverleggende Energietuinen in Utrecht, Drenthe en Overijssel. Energietuinen zijn zonneparken of windparken waar je letterlijk en figuurlijk energie van krijgt.

Een Energietuin is goed landschappelijk ingepast met veel ruimte voor natuur, landschap en biodiversiteit. Naast de opwekking van hernieuwbare energie kun je in de Energietuin wandelen, fietsen, spelen, recreëren en interessante dingen leren.

De BMF zet zich graag in om ook in Brabant een Energietuin te realiseren.

7. Maak een kaart van gebieden die uitgesloten zijn voor zon en/of wind, waaronder Natuurnetwerk Brabant-gebied.

Naast natuurgebieden, zijn dit ook gebieden met een waardevolle cultuurhistorische waarde. Hou daarnaast kwetsbare gebieden expliciet vrijgesteld van grootschalige zon- en windprojecten en heb aandacht voor stiltegebieden.

Toelichting

Achterbangroepen willen het buitengebied zoveel mogelijk ontzien van energieopwekking en sluiten waardevolle natuurgebieden (zoals Natuur Netwerk Brabant) zoveel mogelijk uit voor zonnenvelden en windturbines. Daarnaast maken ze zich grote zorgen over de effecten van energieopwekking in het buitengebied op natuurwaarden. Dat er toch iets van grootschalige zon- en windenergieopwekking in het buitengebied moet komen om de enorme klimaatopgave te halen, wordt door de meeste deelnemers erkend, mits tegelijkertijd sterk wordt ingezet op besparing en het stedelijke gebied! Voor energieopwekking in het buitengebied moet goed rekening worden gehouden met de ecologische waarden van het gebied. Kwetsbare natuurgebieden moeten expliciet uitgesloten worden voor windmolens en zonnenvelden, ter bescherming van de natuur.

8. Geef de natuur een stem door expliciet (aanvullend) onderzoek te doen naar ecologische waarden.

Toelichting

Neem altijd natuurversterking mee als randvoorwaarde bij een energieproject. Aanvullend onderzoek naar de effecten van de energietransitie (onder andere windmolens, zonnenvelden en geothermie) op ecologische waarden zijn noodzakelijk. Extra aandacht moet uitgaan naar energieprojecten aan de randen van natuurgebieden en Natuurnetwerk Brabant-gebieden. Om effecten te meten en daarvan te kunnen leren, is het van belang dat er een nulmeting wordt gedaan voorafgaand aan de realisatie van een energieproject en dat er een meerjarige monitoring wordt uitgevoerd.

9. Stem locaties voor energieopwekking en potentiële warmtebronnen af met buurregio's en buurlanden.

Toelichting

De ene Brabantse regio heeft meer ruimte voor energieopwekking dan de ander. Potentiële warmtebronnen kunnen net over de (regio)grens liggen. Durf te kijken naar de verschillende potenties van de regio's en compenseer voor elkaar waar mogelijk. Kijk ook naar de effecten op (natuur)gebieden in België.

Ten aanzien van de energiemix

10. Zorg in de energiemix voor optimale ruimtebenutting.

Wind waar het past, zon op verharde oppervlakten en spaarzaam op land en dan zoveel mogelijk in combinaties met andere functies.

Toelichting

Aan de hand van de volgende twee stellingen is de discussie aangegaan over de energiemix:

Stelling 4: “Ik heb liever 5 grote windturbines van 4,5 MW (tiphoogte 225 meter) dan 55 hectare zonneveld (77 voetbalvelden).”

Stelling 5: “Ik zie liever een park met 10 kleine windturbines (tiphoogte 150 meter) dan een park met 5 grote windturbines (tiphoogte 225 meter).”

Tijdens de achterbanbijeenkomsten hebben we de voorkeuren voor windmolens en zonnevelden besproken. Voorstanders van windmolens pleiten dat windmolens energetisch efficiënter zijn en minder belastend voor de ruimte ten opzichte van zonnepanelen. Bovendien kunnen de bestaande windmolens worden vervangen voor meer efficiëntere (en hogere) turbines. Voorstanders van zonnevelden pleiten ervoor dat zonnevelden minder in het zicht staan, inpasbaar zijn en goed te combineren zijn met andere functies, zoals klimaatadaptatie, natuurversterking en landbouw. Over het algemeen stemde een meerderheid van de deelnemers voor windenergie in plaats van zon, mits besparing (punt 1 van dit Manifest) en opwekking in de stedelijke omgeving (punt 5 van dit Manifest) optimaal zijn benut.

De belangrijkste conclusie is dat er goed nagedacht moet worden over de benutting van schaarse ruimte. Optimaal ruimtegebruik staat voorop (zie punt 6 van dit Manifest over koppelkansen en meervoudig ruimtegebruik).

11. Geef uitleg over het onderscheid in potentiële energiebronnen voor 2030 en 2050.

Besteed ook aandacht aan langetermijnoplossingen, zoals groene waterstof.

Toelichting

Naast een energiemix van zonnevelden en windmolens hebben achterbangroepen ook veel belangstelling voor technologieën, waaronder groene waterstof, groen gas, geothermie, kernfusie. Beschrijf in de RES welke energiebronnen nu worden bekeken voor de opgave van 2030 en welke energiebronnen pas na 2030 worden onderzocht. Beschrijf waarom de RES niet kan wachten tot een technologie zoals groene waterstof of groen gas volledig is ontwikkeld en bewezen.

Foto: Bijeenkomst van Participatiecoalitie voor energiecoöperaties over 50% eigendom.

Ten aanzien van participatie & communicatie

12. Blijf participatiesessies organiseren, maar behoud overzicht. Bied eventueel ondersteuning aan gemeenten op het gebied van communicatie en participatie.

Zorg er bovendien voor dat de (concept) RES begrijpelijk is voor niet-energieprofessionals.

Toelichting

Het valt ons op dat er voor inwoners diverse informatie en participatiesessies worden georganiseerd vanuit de regio's, gemeenten, energiecoöperaties, verenigingen en andere partijen. Echter is het verschil per regio in kwantiteit en kwaliteit van deze bijeenkomsten groot.

Achterbangroepen maken zich zorgen dat de boodschap van de RES bij het brede publiek nog niet is aangekomen. Niet iedere gemeente heeft evenveel kennis en beschikbare mensen om de communicatie en participatie rondom de energietransitie te organiseren. Bovendien gaat het om complexe materie. Bied als regio ondersteuning aan gemeenten op het gebied van communicatie en participatie om ervoor te zorgen dat iedereen de kans krijgt om te participeren. Schrijf de (concept) RES in begrijpelijke taal, zodoende dat ook niet-energieprofessionals de inhoud kunnen begrijpen.

Daarnaast raden wij aan om inzichtelijk te maken wie wat organiseert voor dezelfde doelgroep in de regio en dit onderling af te stemmen. Communiceer hierover bij voorkeur vanuit één platform of informatiepunt per regio. Zorg ervoor dat de input uit diverse participatiesessies regionaal wordt gebundeld.

13. Neem 50% lokaal eigendom op als uitgangspunt in de RES.

Maak een plan om procesparticipatie, financiële participatie en sociale participatie bij toekomstige energieprojecten vorm te geven.

Toelichting

Een deelnemer in Noordoost Brabant zegt: **“De lusten moet meer worden verdeeld over alle omwonenden. Aandacht voor het verschil in rijkdom, iedereen moet mee kunnen doen!”**

Het is wenselijk om de lusten en de lasten van een energieproject zo eerlijk mogelijk te verdelen. Achterbangroepen vinden lokaal eigenaarschap een belangrijke randvoorwaarde voor de realisatie van energieprojecten. Door te streven naar lokaal eigendom, wordt de omgeving al bij de start van een energieproject betrokken, hebben zij (mede)zeggenschap over de geldstromen binnen een energieproject en kunnen zij mee investeren en profiteren.

Vorm een (werk)groep binnen de RES die verschillende participatiemodellen onderzoekt en 50% lokaal eigendom borgt. Betrek lokale energiecoöperaties hierbij en vraag welke rol zij hierbij kunnen en/of willen spelen. Door voorafgaand een participatieplan te maken en omwonenden en belangengroepen vroegtijdig te betrekken, wordt meer draagvlak gecreëerd. Maak bijvoorbeeld gebruik van de kennis en ervaring van de [Participatiecoalitie](#) en van de '[Participatiewaaiër](#)', waarin verschillende vormen van participatie worden uitgelegd.

50% eigendom en participatiemodellen

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat voor grootschalige opwek van hernieuwbare elektriciteit op land gestreefd wordt naar 50% eigendom van de lokale omgeving. De Natuur en Milieufederaties en Energie Samen hebben deze afspraak ingebracht in het Klimaatakkoord. Maar wat is dat nou, 50% lokaal eigendom? Wat is het niet? En welke vormen van participatie zijn er?

Om hier meer duidelijkheid over te bieden, ontwikkelde de Participatiecoalitie een [factsheet](#) over 50% lokaal eigendom. In de [Participatiewaai](#) zijn diverse vormen van participatie uitgewerkt.

14. Betrek inwoners, energiecoöperaties, omwonenden en natuurorganisaties al in een vroeg stadium bij energie- en warmteprojecten. Werk ook samen aan de uitvoering van energieprojecten.

Toelichting

Achterbangroepen geven aan bij specifieke energieprojecten in een vroeg stadium betrokken te willen worden bij de planvorming. Inwoners en belangengroepen zoals natuur- en milieuorganisaties, energiecoöperaties en bedrijven kennen de omgeving als geen ander. Maak gebruik van de kennis van deze lokale partijen en betrek hen – al dan niet via de BMF – bij planvorming over locaties, zorgvuldige inpassing en participatieprocessen.

Als de regio kiest voor een clustering van grootschalige zon- of windprojecten, probeer dan niet alleen de nabije omgeving te betrekken, maar juist meerdere partijen deel te laten nemen, zodat er één gedragen plan ligt. Zoals de samenwerking van meerdere coöperaties bij het windproject De Spider bij Tilburg.

De BMF biedt aan om bij specifieke energieprojecten een projectgroep te vormen binnen onze achterban om de natuur een 'stem' te geven.

Figuur: handreiking 'Wind en Zonneparken realiseren samen met inwoners'.

Brabantse Milieufederatie
Spoorlaan 434
5038 CH Tilburg
www.brabantsemilieufederatie.nl